

Новак Дмитро Євгенович,

аспірант кафедри теорії та філософії права

(Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7646-4782>

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ ЛЕГІТИМНОСТІ В АНТИЧНІЙ ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІЙ ТРАДИЦІЇ

У статті досліджено функціональні еквіваленти легітимності в античній думці за методом Ф. Міллера. Аналіз ідей від Геракліта та софістів до Цицерона дозволив виокремити три парадигми легітимності: аксіологічну (Платон), процедурно-раціональну (Арістотель, Полібій) та консенсуальну (Сократ, Цицерон). Обґрунтовано системні паралелі з концепціями Дворкіна, Ролза, Габермаса та Вебера. Доведено, що сучасна триаспектна модель легітимності, яка поєднує формальний, ціннісний та соціологічний виміри, має фундаментальні витоки в античній філософсько-правовій традиції.

Ключові слова: легітимність, справедливість, природне право, антична філософія, Платон, Арістотель, Сократ, Цицерон, софісти.

Постановка проблеми. Сучасна загальна теорія права послуговується поняттям легітимності як однією з базових категорій, що дозволяє відрізнити обґрунтоване панування від свавільного примусу, а правовий закон – від акту довільного волевиявлення влади. Разом із тим генеза цього концепту залишається недостатньо дослідженою. Загальноприйнятим є погляд, згідно з яким термін «легітимність» набув самостійного теоретичного статусу в новочасній, передусім веберівській, традиції. Проте змістовні передумови цього поняття сягають значно глибше: вони виявляються вже в античній філософсько-правовій думці, де питання про підстави правомірності влади та закону займали центральне місце в інтелектуальному дискурсі.

Проблема полягає у тому, що відсутність у понятійному апараті античних авторів терміна «легітимність» у його сучасному значенні нерідко призводить до ігнорування їхнього внеску у формування цієї категорії. Натомість концептуально-історичний аналіз первинних джерел дозволяє виявити в цих текстах комплекс функціональних еквівалентів легітимності – понять, що виконують ту саму теоретичну роль, описуючи умови, за яких влада, закон і соціальний порядок визнаються правомірними та заслуговують на добровільне підпорядкування, а не лише на вимушену покору.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема легітимності перебуває на перетині юриспруденції, політичної філософії та соціології. Серед зарубіжних дослідників, чії праці безпосередньо стосуються теми статті, слід насамперед виокремити Д. Бітема [1], котрий запропонував тривимірну модель легітимності, що охоплює відповідність правилам, обґрунтованість цих правил спільними цінностями та активне вираження згоди з боку підвладних; Е. Баркера [2], котрий здійснив системний аналіз концепцій права, порядку та правомірності у вченні Платона та Арістотеля; а також Ф. Міллера [3], котрий дослідив аристотелівську концепцію природного права у її зв'язку з питаннями

справедливості та прав людини, показав її значення для сучасної юриспруденції й розробив метод функціональної еквівалентності для аналізу категорій античного права. М. Лейн [4] у дослідженні давньогрецьких витоків верховенства права як критерію політичної легітимності показала, що вже в архаїчну епоху ідея верховенства закону протиставлялася свавільному правлінню однієї особи і слугувала мірилом легітимності різних конституційних форм. Г. Дюк [5] здійснив сучасний аналіз аристотелівської концепції природного права, встановивши її значення для обґрунтування нормативних стандартів правомірності. А. Лонг та Д. Седлі [6] запропонували систематизацію елліністичної філософії, включаючи стоїчну теорію природного закону, що безпосередньо пов'язується з проблематикою легітимності. Р. Малган [7] дослідив зв'язок між вченням софіста Лікофрона та давньогрецькими теоріями суспільного договору. С. Марку [8] проаналізував «Крітона» Платона як першу філософську розвідку проблеми легітимності правового порядку та обов'язку підкорення закону.

Разом із тим у зазначених дослідженнях проблема концептуалізації легітимності в античній традиції розглядається або в контексті рецепції ідей у пізніших теоріях, або крізь призму окремих мислителів, тоді як питання про загальну структуру та внутрішню логіку античних концепцій правомірності залишається поза межами самостійного правознавчого аналізу, що й зумовлює актуальність пропонованого дослідження.

Постановка завдання. Мета статті полягає в реконструкції та систематизації функціональних еквівалентів поняття легітимності в античній філософсько-правовій традиції; у виявленні критеріїв правомірності влади та закону, що розроблялися цими мислителями; в обґрунтуванні паралелей між античними парадигмами легітимності та провідними течіями сучасної теорії легітимності; а також у визначенні концептуального внеску цих учень у формування понятійного апарату загальнотеоретичного правознавства.

Методологічну основу дослідження становлять: метод функціональної еквівалентності, розроблений Ф. Міллером [3, с. 67–70] для аналізу категорій античного права та застосований у цьому дослідженні для ідентифікації в текстах античних авторів концептів, які виконують теоретичну функцію сучасного поняття легітимності; концептуально-аналітичний метод – для уточнення поняттєвого змісту виявлених функціональних еквівалентів; порівняльний метод – для зіставлення античних парадигм легітимності з провідними течіями сучасної теорії легітимності; а також метод критичного аналізу доктрини – для оцінки аргументаційної сили кожної позиції.

На підставі аналізу провідних концепцій легітимності (від моделі М. Вебера через її корекцію Д. Бітемом до теорій Р. Дворкіна та Л. Фуллера), у цьому дослідженні застосовується триаспектна аналітична модель, що розрізняє три автономні виміри легітимності. Формальний вимір фіксує відповідність позитивно-правовим критеріям дійсності: компетенції, процедури, формі. Нормативно-ціннісний (аксіологічний) вимір оцінює відповідність правового порядку фундаментальним принципам права: справедливості, рівності, пропорційності, захисту людської гідності. Соціологічний вимір описує фактичне визнання правового порядку з боку підвладних, що виражається у добровільному підпорядкуванні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ключовим методологічним завданням дослідження є подолання ризику анахронізму, тобто механічного перенесення сучасних понятійних конструкцій на матеріал, що сформувався в принципово інших інтелектуальних умовах. Для його вирішення застосовується метод функціональної еквівалентності, розроблений Ф. Міллером [3, с. 67–70] у контексті дослідження аристотелівської концепції природних прав: у текстах античних авторів виявляються концепти, які, попри термінологічну відмінність від сучасного поняття «легітимність», виконують ту саму теоретичну функцію – описують умови визнання влади та закону правомірними.

Витоки античних уявлень про правомірність закону сягають досократичної філософії, зокрема вчення Геракліта Ефеського, чия концепція *logos* як універсального раціонального порядку має пряме значення для теорії легітимності. Геракліт стверджував, що всі людські закони «живляться» від єдиного божественного закону [9, с. 176]. Цей тезис закладає фундаментальну ідею: правомірність людського закону не є самодостатньою, а залежить від його відповідності об'єктивному раціональному порядку, що перевищує волю будь-якого законодавця. Геракліт фактично формулює передумову того, що в триаспектній моделі легітимності виступає нормативно-ціннісним виміром: закон має об'єктивний нормативний зміст, не зводимий до факту його встановлення [10, с. 131–132]. Водночас Геракліт наполягає, що народ має «битися за свій закон, як за мури» [9, с. 161], – теза, що передбачає соціологічний вимір легітимності: закон потребує не лише об'єктивної обґрунтованості, а й активної визнання з боку підвладних.

Софістичний рух V ст. до н.е. здійснив радикальний поворот у проблематиці правомірності, поставивши питання про відношення між природним порядком (*physis*) і людськими законами (*nomos*). Саме софісти першими сформулювали проблему, яка визначить подальший розвиток теорії легітимності: чи є обов'язковість закону наслідком його відповідності природному порядку, чи лише продуктом суспільної домовленості?

Протагор, якого вважають першим професійним софістом, у «великій промові», переказаний Платоном

у діалозі «Протагор», розвинув концепцію, згідно з якою закони є необхідною умовою соціального співіснування: без «мистецтва державного життя» люди знищували б одних одних [11, с. 36–40].

Софіст Лікофрон, відомий переважно з критичних згадок Аристотеля, зробив ще радикальніший крок: він визначив закон як «гарантію взаємних прав» (*eggyetes ton dikaion*), фактично запропонувавши одну з найраніших версій протекціоністської теорії суспільного договору [12, с. 79]. Як показав Р. Малган, лікофронівська позиція принципово відрізняється від аристотелівської: якщо для Аристотеля держава існує для того, щоб робити громадян «справедливими і добрими», то Лікофрон обмежує функцію закону захистом тілесної недоторканності та власності [7, с. 122–124]. Цей підхід формує інструментальну модель легітимності, де обов'язковість закону обумовлена виключно його здатністю забезпечити захист взаємних прав, а не відповідністю трансцендентному ідеалу справедливості.

Визначальним у цьому контексті є протиставлення, яке знаходить вираження у вченнях ряду представників цього напрямку: закон (*nomos*) є правомірним лише тією мірою, якою він відповідає природному праву (*physis*) або загальному благу. Якщо ж закон суперечить природному порядку, він є лише «тиранією домовленості» і не претендує на справжню обов'язковість. Цей аргумент закладає першу аксіологічну умову легітимності: обов'язковість закону обумовлена не лише фактом його встановлення, а й відповідністю об'єктивним ціннісним стандартам. Такий висновок узгоджується із загальною картиною софістичного руху, систематизованою Дж. Керфердом [13].

Окреме місце в генезі концепту легітимності посідає Сократ, чий внесок не вичерпується посередницькою роллю між софістами та Платоном. У платонівському діалозі «Критон» Сократ, відмовляючись від втечі з в'язниці після винесення смертного вироку, формулює першу у філософській традиції систематичну аргументацію на користь обов'язку підкорення закону [14, 50a–54d]. Промова уособлених «Законів Афін» містить щонайменше чотири підстави цього обов'язку: угоду (тривале проживання у місті як мовчазна згода з його законами), вдячність (закони забезпечили народження, виховання та освіту), справедливість (непідкорення означало б руйнування правового порядку в цілому) та можливість переконати (громадянин зобов'язаний або підкорятися, або переконувати закони змінитися). Як зазначає С. Маркоу, ці аргументи передбачають ключові напрями сучасної теорії політичного обов'язку: теорію суспільного договору, теорію справедливої взаємності та теорію демократичної легітимності [8].

У філософсько-правовій системі Платона питання про легітимність влади набуває систематичної форми через ієрархічну метафізику ідей. Центральне місце в цій системі займає концепт справедливості (*dikaiousyne*), якому присвячений діалог «Держава» [15]. У платонівській схемі справедливість є не просто моральною цінністю, а об'єктивним принципом, що виражається у правилі «кожному своє» (*suum cuique*): кожна частина цілого – як у душі, так і в державі – виконує власну, природно визначену функцію [15, с. 139–140]. Легітимною є лише та влада, яка організована відповідно до цього принципу.

Практичним вираженням цієї концепції є платонівська теорія «філософів-царів». Законна влада належить тим, хто завдяки філософській підготовці здатний споглядати Ідею Блага і, відповідно, управляти державою на підставі вищих раціональних принципів [15, с. 262–263]. Звідси випливає принциповий висновок: за Платоном,

легітимність не є функцією народного визнання чи волі більшості – вона є функцією відповідності об'єктивному порядку, доступному лише для підготовленого розуму. Такий підхід формує суворо нормативний вимір легітимності: будь-яке відхилення від ідеалу справедливості є підставою для заперечення правомірності влади незалежно від фактичного рівня її підтримки.

Важливим є і платонівське розрізнення правильних і перекручених форм державного устрою, що отримує розгорнуте обґрунтування у діалозі «Законо» [16]. Монархія, аристократія та правильна змішана форма є легітимними, оскільки слугують загальному благу; тиранія, олігархія та охлократія є перекрученими, оскільки обслуговують приватний інтерес правителів. Ця типологія є прямим функціональним аналогом сучасного розрізнення між легітимними та нелегітимними формами організації влади і зберігає теоретичне значення для сучасної загальної теорії права.

Арістотелів підхід до проблеми правомірності влади є значно прагматичнішим порівняно з платонівським. Замість апеляції до трансцендентних ідей Арістотель вибудовує критерії легітимності на підставі двох емпірично верифікованих принципів: орієнтації на спільне благо (*to koinon sympheron*) та верховенства закону (*nomos*) над особистим рішенням правителя [12]. У «Політиці» Арістотель формулює типологію державних устроїв, засновану на розрізненні між правильними і перекрученими формами: правильними є ті, що слугують спільному благу (монархія, аристократія, політія), а перекрученими – ті, що обслуговують інтерес правлячої меншості або більшості (тиранія, олігархія, демократія) [12, с. 113–114]. Таким чином, орієнтація на спільне благо є першим і необхідним критерієм легітимності будь-якого державного устрою. Як показав Г. Дюк, арістотелівська концепція природного права утворює нормативний стандарт, що обмежує довільне здійснення влади і встановлює об'єктивні критерії правомірності [5, с. 4–8].

Другим критерієм є примат закону над особистим рішенням правителя. В «Нікомаховій етиці» Арістотель характеризує закон як «розум без пристрастей» (*aneu ogehxeos nous*) [17, с. 116]. Те, що закон є вільним від суб'єктивних бажань і прагнень, властивих будь-якому реальному правителю, надає йому об'єктивного авторитету, якого позбавлена приватна воля навіть найдоброряднішої людини. Верховенство закону є, таким чином, процедурною умовою легітимності: влада, що підпорядковується закону, є правомірною, тоді як влада, що підпорядковує закон своїй волі, – ні.

Показово, що в арістотелівській концепції ці два критерії є взаємообумовленими: саме тому, що закон є виразом розуму без пристрастей, він краще, ніж будь-яка особиста воля, здатний забезпечити досягнення спільного блага [2, с. 214–215]. Така взаємозалежність нормативного і процедурного вимірів легітимності є однією з найважливіших теоретичних знахідок арістотелівської традиції, що знаходить пряме відображення у сучасних концепціях верховенства права. М. Лейн показала, що вже в архаїчну епоху ідея верховенства закону протиставлялася свавільному правлінню і слугувала мірилом легітимності різних конституційних форм, а в V–IV ст. до н.е. демократія та олігархія оцінювалися саме за критерієм їхньої відповідності спільному ідеалу верховенства закону [4].

Полібій, грецький історик і політичний мислитель II ст. до н.е., зробив принципово новий внесок у теорію правомірності, який у пізнішій традиції отримав назву інституційної легітимності. Аналізуючи причини стабільності та могутності Римської республіки,

Полібій розробив концепцію «змішаної конституції», в якій монархічний (консули), аристократичний (сенат) і демократичний (народні збори) елементи взаємно стримують і врівноважують один одного [18, с. 11–12]. Ключова ідея полягає в тому, що стабільність і правомірність державного устрою є функцією його внутрішньої рівноваги. Там, де жоден елемент не може перевищити власні повноваження, не порушивши балансу системи в цілому, суспільство сприймає державний порядок як справедливий і такий, що забезпечує спільне благо. Полібієва концепція вводить інституційно-структурний вимір легітимності: правомірність держави забезпечується не лише відповідністю вищим ціннісним принципам, але й самою архітектурою владних інституцій, що унеможливорює концентрацію необмеженої влади в одних руках. Цей внесок Полібія є особливо значущим з точки зору сучасної теорії легітимності: він фактично передбачає ідею інституційних стримань і противаг, що стане центральною у пізнішій конституціоналістській традиції. Водночас полібієва модель доповнює платонівський і арістотелівський підходи, переміщуючи акцент з особистих якостей правителів та змісту законів на структурну організацію самих владних інституцій як самостійне джерело легітимності.

Марк Туллій Цицерон є ключовою фігурою у переході від грецького до римського розуміння правомірності. У трактатах «Про державу» та «Про закони» він синтезує платонівський та стоїчний природно-правовий ідеалізм з характерними для римської традиції конкретними юридичними категоріями [19]. Центральне місце у вченні Цицерона займає концепт *res publica* – «спільної справи», яка визначається ним як «спільна власність народу» (*res populi*), а сам народ – не як будь-яке зібрання людей, але як спільнота, об'єднана спільним розумінням права (*iuris consensus*) і спільною користю [19, с. 43]. Легітимність держави, таким чином, безпосередньо обумовлюється двома чинниками: консенсусом щодо права та загальним інтересом. Держава, що втрачає один із цих елементів, перестає бути *res publica* і перетворюється на її протилежність.

Принциповим для теорії легітимності є й цицеронівське розуміння природного закону (*lex vera*). Справжній закон є «правим розумом» (*recta ratio*), що вкорінений у природі речей, а не у волі законодавця [19, с. 163–164]. Закон, що суперечить природному праву, не є законом у власному сенсі та позбавлений обов'язкової сили. Ця теза набула вирішального значення для пізніших природно-правових теорій, що обмежували суверенну волю правителя вищими нормами природного права. Особливою є роль поняття *auctoritas* у цицеронівській концепції. *Auctoritas* – авторитет, визнання, моральна вага – є тим чинником, завдяки якому рішення владних інституцій набувають загального суспільного визнання [19, с. 56–57]. Якщо для Арістотеля достатньою підставою правомірності є примат закону над особою, то для Цицерона необхідним є ще й соціальний вимір: реальне визнання, що забезпечується моральним авторитетом носіїв влади та інституційною традицією. У цьому Цицерон передбачає соціологічний вимір легітимності, що стане центральним у веберівській традиції [20, с. 207–211].

Проведений аналіз дозволяє обґрунтувати систематичні паралелі між античними парадигмами легітимності та провідними течіями сучасної теорії легітимності. Платонівська аксіологічна парадигма, що обумовлює правомірність влади відповідністю об'єктивній ідеї справедливості, знаходить пряме відображення у нормативних концепціях сучасності. Р. Дворкін, обґрунтовуючи легітимність державного примусу обов'язком влади

ставитися до громадян із «рівною турботою та повагою» [21, с. 272], продовжує платонівську лінію: легітимність є функцією відповідності об'єктивним ціннісним стандартам, а не наслідком фактичного визнання. Аналогічно Дж. Ролз, обґрунтовуючи принципи справедливості через гіпотетичну угоду раціональних суб'єктів «за завищеною незнання» [22, с. 136–142], відтворює платонівську ідею про те, що правомірність правового порядку визначається не фактичним станом речей, а відповідністю раціонально обґрунтованим принципам.

Арістотелівська процедурно-раціональна парадигма (верховенство розумного закону та орієнтація на спільне благо) резонує з дискурсивною теорією Ю. Габермаса, згідно з якою правовий порядок є легітимним лише тоді, коли його норми є продуктом раціонального дискурсу вільних громадян [23, с. 163–168]. Арістотелівська характеристика закону як «розуму без пристрастей» концептуально передбачає габермасівську вимогу «ідеальної ситуації», вільної від примусу: в обох випадках нормативна сила закону обумовлена його раціональною природою, а не волею конкретного суб'єкта. Полібієва ідея конституційного балансу, своєю чергою, знаходить інституційний вираз у сучасному конституціоналізмі та механізмах стримань і противаг, що забезпечують формальний вимір легітимності правового порядку.

Цицеронівська консенсуальна парадигма «*iuris consensus* та *auctoritas*» передбачає соціологічний вимір легітимності, центральний для веберівської та бітемівської традицій. Вебер визначав легітимність як суб'єктивну віру у правомірність існуючого панування [20, с. 207–211]; Бітем здійснив нормативну корекцію цієї моделі, включивши до поняття легітимності не лише фактичне визнання, а й обґрунтованість правил спільними цінностями та активну згоду підвладних [1, с. 16–19]. Цицеронівське визначення «*res publica*» як спільноти, об'єднаної спільним розумінням права, безпосередньо передбачає бітемівську тривимірну модель, що поєднує формальний, нормативний і соціологічний виміри в єдину концепцію.

Висновки. Проведений аналіз дозволяє сформулювати такі висновки.

По-перше, попри термінологічну відсутність поняття «легітимність» у понятійному апараті античних авторів, їхні концепції містять комплекс функціональних еквівалентів цього поняття, що охоплюють усі три виміри триаспектної моделі легітимності – формальний, нормативно-ціннісний і соціологічний.

По-друге, у межах античної традиції можна виокремити три осьові парадигми легітимності: аксіологічну (Платон: відповідність ідеї справедливості та спільного блага); процедурно-раціональну (Арістотель: верховенство розумного закону; Полібій: конституційний баланс владних інституцій); та консенсуальну (Сократ: «підкоряйся або переконуй»; Цицерон: спільне розуміння права (*iuris consensus*) та *auctoritas* як суспільне визнання). Ці парадигми розвиваються з передумов, закладених Гераклітом, Протагором та Лікофроном, що дозволяє говорити про безперервну генезу проблематики легітимності в античній думці.

По-третє, між античними парадигмами легітимності та провідними течіями сучасної теорії легітимності існують систематичні паралелі. Аксіологічна парадигма Платона передбачає нормативні концепції Дворкіна (легітимність як рівна турбота та повага) та Ролза (справедливість як умова легітимності правового порядку). Процедурно-раціональна парадигма Арістотеля та Полібія знаходить відображення у дискурсивній теорії Габермаса (легітимність як продукт раціонального дискурсу) та в сучасному конституціоналізмі. Консенсуальна парадигма Сократа та Цицерона передбачає соціологічні підходи Вебера та нормативну корекцію Бітема, яка поєднує фактичне визнання з нормативною обґрунтованістю.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку вбачаємо в дослідженні рецепції античних концепцій легітимності в середньовічній правовій думці – передусім у вченні Томи Аквінського, а також у систематичному порівняльному аналізі між античними парадигмами легітимності та провідними сучасними теоріями легітимності.

Список використаних джерел

1. Beetham D. *The Legitimation of Power*. London : Palgrave Macmillan, 1991. 266 p.
2. Barker E. *The Political Thought of Plato and Aristotle*. New York : Dover Publications, 1959. 559 p.
3. Miller F. D. *Nature, Justice, and Rights in Aristotle's Politics*. Oxford : Clarendon Press, 1995. 395 p.
4. Lane M. The Rule of Law as the Measure of Political Legitimacy in the Greek City States. *Hague Journal on the Rule of Law*. 2017. Vol. 9. P. 211–236. DOI: <https://doi.org/10.1007/s40803-017-0054-1>
5. Duke G. Aristotle and Natural Law. *The Review of Politics*. 2020. Vol. 82. P. 1–23. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0034670519000743>
6. Long A. A., Sedley D. N. *The Hellenistic Philosophers*. Vol. 1. Cambridge : Cambridge University Press, 1987. 512 p.
7. Mulgan R. G. Lycophron and Greek Theories of Social Contract. *Journal of the History of Ideas*. 1979. Vol. 40, No. 1. P. 121–128.
8. Marcou S. Obedience and Disobedience in Plato's *Crito* and the *Apology*: Anticipating the Democratic Turn of Civil Disobedience. *The Journal of Ethics*. 2021. Vol. 25. P. 1189–1212. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10892-020-09346-y>
9. Diels H., Kranz W. *Die Fragmente der Vorsokratiker*. 6th ed. Berlin : Weidmann, 1951–1952.
10. Guthrie W. K. C. *A History of Greek Philosophy*. Vol. 1 : The Earlier Presocratics and the Pythagoreans. Cambridge : Cambridge University Press, 1962. 539 p.
11. Платон. Протагор / пер. з давньогрец. Ю. Мушак. Київ : Основи, 2000. 132 с.
12. Арістотель. Політика / пер. з давньогрец. О. Кислюк. Київ : Основи, 2000. 239 с.
13. Kerferd G. B. *The Sophistic Movement*. Cambridge : Cambridge University Press, 1981. 194 p.
14. Plato. *Euthyphro, Apology, Crito, Phaedo, Phaedrus* / transl. by H. N. Fowler. Cambridge : Harvard University Press, 1914. 535 p.
15. Платон. Держава / пер. з давньогрец. Д. Коваль. Київ : Основи, 2000. 355 с.
16. Plato. *Laws* / transl. by T. J. Saunders. London : Penguin Classics, 1970. 545 p.
17. Aristotle. *Nicomachean Ethics* / transl. by T. Irwin. Indianapolis : Hackett Publishing, 1999. 326 p.
18. Polybius. *The Histories*. Vol. III / transl. by W. R. Paton. Cambridge : Harvard University Press, 1923. 582 p.
19. Цицерон М. Т. Про державу. Про закони. Про природу богів / пер. з лат. В. Литвинов. Київ : Основи, 1998. 476 с.
20. Вебер М. *Господарство і суспільство : Нариси з розуміючої соціології* / пер. з нім. М. Кушнір. Київ : Всесвіт, 2012. 1112 с.

21. Dworkin R. Taking Rights Seriously. Cambridge, MA : Harvard University Press, 1977. 371 p.
22. Rawls J. A Theory of Justice. Rev. ed. Cambridge, MA : Harvard University Press, 1999. 538 p.
23. Habermas J. Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy / transl. by W. Rehg. Cambridge : MIT Press, 1996. 631 p.

References

1. Beetham, D. (1991). The Legitimation of Power. Palgrave Macmillan. [in English].
2. Barker, E. (1959). The Political Thought of Plato and Aristotle. Dover Publications. [in English].
3. Miller, F. D. (1995). Nature, Justice, and Rights in Aristotle's Politics. Clarendon Press. [in English].
4. Lane, M. (2017). The Rule of Law as the Measure of Political Legitimacy in the Greek City States. *Hague Journal on the Rule of Law*, 9, 211–236. <https://doi.org/10.1007/s40803-017-0054-1> [in English].
5. Duke, G. (2020). Aristotle and Natural Law. *The Review of Politics*, 82, 1–23. <https://doi.org/10.1017/S0034670519000743> [in English].
6. Long, A. A., & Sedley, D. N. (1987). The Hellenistic Philosophers (Vol. 1). Cambridge University Press. [in English].
7. Mulgan, R. G. (1979). Lycophron and Greek Theories of Social Contract. *Journal of the History of Ideas*, 40(1), 121–128. [in English].
8. Marcou, S. (2021). Obedience and Disobedience in Plato's Crito and the Apology. *The Journal of Ethics*, 25, 1189–1212. <https://doi.org/10.1007/s10892-020-09346-y> [in English].
9. Diels, H., & Kranz, W. (1951–1952). Die Fragmente der Vorsokratiker (6th ed.). Weidmann. [in German].
10. Guthrie, W. K. C. (1962). A History of Greek Philosophy (Vol. 1). Cambridge University Press. [in English].
11. Platon. (2000). Protagor [Protagoras] (Yu. Mushak, Trans.). Osnovy. [in Ukrainian].
12. Aristotel. (2000). Polityka [Politics] (O. Kysliuk, Trans.). Osnovy. [in Ukrainian].
13. Kerferd, G. B. (1981). The Sophistic Movement. Cambridge University Press. [in English].
14. Plato. (1914). Euthyphro, Apology, Crito, Phaedo, Phaedrus (H. N. Fowler, Trans.). Harvard University Press. [in English].
15. Platon. (2000). Derzhava [Republic] (D. Koval, Trans.). Osnovy. [in Ukrainian].
16. Plato. (1970). Laws (T. J. Saunders, Trans.). Penguin Classics. [in English].
17. Aristotle. (1999). Nicomachean Ethics (T. Irwin, Trans.). Hackett Publishing. [in English].
18. Polybius. (1923). The Histories (Vol. III) (W. R. Paton, Trans.). Harvard University Press. [in English].
19. Tsytserson, M. T. (1998). Pro derzhavu. Pro zakony. Pro pryrodu bohiv [On the Republic. On the Laws. On the Nature of the Gods] (V. Lytvynov, Trans.). Osnovy. [in Ukrainian].
20. Veber, M. (2012). Hospodarstvo i suspilstvo [Economy and Society] (M. Kushnir, Trans.). Vsesvit. [in Ukrainian].
21. Dworkin, R. (1977). Taking Rights Seriously. Harvard University Press. [in English].
22. Rawls, J. (1999). A Theory of Justice (Rev. ed.). Harvard University Press. [in English].
23. Habermas, J. (1996). Between Facts and Norms (W. Rehg, Trans.). MIT Press. [in English].

Novak Dmytro,

Postgraduate Student at the Department of Theory and Philosophy of Law

(Ivan Franko National University of Lviv, Lviv)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7646-4782>

CONCEPTUALIZATION OF LEGITIMACY IN THE ANCIENT PHILOSOPHICAL-LEGAL TRADITION

The article investigates the conceptualization of legitimacy in ancient Greek and Roman legal and philosophical thought. Employing the method of functional equivalence developed by F. Miller in his analysis of Aristotelian jurisprudence, it identifies concepts that perform the same theoretical role as the modern category of legitimacy despite their terminological difference. The analysis encompasses a broad range of ancient thinkers: the pre-Socratics (Heraclitus), the Sophists (Protagoras, Lycophron), Socrates, Plato, Aristotle, Polybius, and Cicero. It is established that already in pre-Socratic thought, Heraclitus formulates the idea of an objective rational order (logos) as the normative standard for human law. The Sophistic tradition raises the question of the conventional nature of law and its justification through social agreement. Socrates, through the doctrine of 'obey or persuade' in the Crito, lays the foundations for a consensual justification of political obligation. The systematic conceptions of Plato, Aristotle, Polybius, and Cicero develop these premises into three axial paradigms of legitimation: axiological (correspondence to the idea of justice), procedural-rational (the rule of law and constitutional balance), and consensual (shared understanding of law and social authority). The article substantiates parallels between these paradigms and the major traditions of contemporary legitimacy theory: Plato's axiological paradigm anticipates Dworkin's normative conception of legitimacy as equal concern and respect and Rawls's justice-based approach; Aristotle's procedural-rational paradigm resonates with Habermas's discourse theory; Cicero's consensual paradigm foreshadows the sociological approaches of Weber and the normative correction by Beetham. It is argued that the three-aspect model of legitimacy, combining formal, normative-axiological, and sociological dimensions, has its conceptual origins in the ancient philosophical-legal tradition.

Key words: legitimacy, justice, natural law, ancient political philosophy, Plato, Aristotle, Socrates, Cicero, Sophists.

Дата першого надходження статті до видання: 27.02.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 19.05.2026